

РЕЦЕНЗИЯ

от Проф. д-р Виктория Цветанова Дойчева, дм

Катедра „Епидемиология“ при МУ-София

Външен член на Научно жури въз основа на

Заповед № Р-109-180/28.05. 2019г. на Ректора на МУ- Варна

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „**доктор**“ в област на висше образование „Здравеопазване и спорт“, професионално направление „Медицина“ и научна специалност „Епидемиология“ на докторантката на самостоятелна подготовка към Катедра „Хигиена и епидемиология“ при ФОЗ на МУ-Варна, **д-р Миглена Асенова Коларова- Димитрова**

Тема на дисертационният труд: Състояние и перспективи на епидемиологичния надзор и контрол на HIV/СПИН във Варненска област

Научен ръководител: доц. д-р Цонко Паунов, дм

Рецензията е изготвена съгласно Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в МУ- Варна.

Биографични данни и професионално развитие

Д-р Коларова е родена на 28.09. 1972г. във гр. Варна. През 1996г. завършва медицина в Медицински университет- Варна. От 1996г. до 1997г. е участъков терапевт в ОРКБ- I ВПО гр. Шумен. От 1997г до 2003г. заема длъжността лекар- ординатор и специализант в ББАЛ към ВМА, МБАЛ „Св.

Марина“. От 2003г. до 2009г. е лекар-ординатор АМЦСМП „Д-р Емилова“л През периода 2009- 2015г. е главен инспектор в РЗИ- Варна и е ръководител на различни звена. От м. септември 2015г. е асистент в Катедра „Хигиена и епидемиология“ в МУ- Варна. Има придобити специалности „Вътрешни болести“ от 2003г. и „Епидемиология на инфекциозните болести“ от 2012г. Участвала е в редица курсове и семинари на Докторантското училище към МУ- Варна. Член е на БЛС, БНДЕИНБ и БАОЗ. Владее английски и руски езици и има отлична компютърна грамотност.

Актуалност на дисертационният труд

Изминаха почти 40 години от установяването на ново инфекциозно заболяване при човека – инфекцията с човешкия имунодефицитен вирус. HIV- инфекцията е сериозно предизвикателство за световното здравеопазване. В света понастоящем приблизително 36,9 милиона живеят с HIV-вируса, а десетки милиони са починали от СПИН от началото на епидемията. Все още много от хората живеещи с HIV нямат осигурен достъп до лечение, превенция и грижи. През последните две десетилетия в световен мащаб бяха предприети значими глобални усилия за превенция на епидемията и въпреки предизвикателствата , бе постигнат значителен напредък. По време на Срещата на високо равнище на Генералната асамблея на ООН в Ню Йорк, САЩ (6–8 юни 2016 г.) бе приета нова Политическа декларация за прекратяване на епидемията от СПИН. HIV-инфекцията е социално значимо заболяване, свързано с поведението на хората, което налага необходимост от задълбочено познаване на социалните и поведенчески детерминанти на инфекцията. Изхождайки от това разбиране през 2000г. СЗО препоръча да се разшири

епидемиологичния надзор на инфекцията , като към него се прибави надзор на социалните и поведенчески фактори. През 1985г. у нас е разработена първата Национална програма за контрол и профилактика на СПИН. В страната са организирани лаборатории за изследване на антитела срещу вируса и е създадена Централната Референтната лаборатория по СПИН. Динамиката на HIV- инфекцията в страната показва значителен потенциал за разпространение през следващите години, обусловено от географското положение на страната, свободното движение на хората и генетичното разнообразие на причинителя. В настоящият дисертационен труд д-р Коларова представя проучванията и резултатите от епидемиологичния контрол и надзор на HIV- инфекцията във Варненска област.

Дисертационният труд е написан на 220 страници и е богато онагледен с 69 фигури, 7 таблици и 10 приложения. Състои се от Въведение и използвани съкращения- 4 стр., Литературен обзор- 40 стр. , Цел , задачи и хипотези- 3 стр., Материали и методи- 9 стр., Собствени проучвания- 90 стр., Основни изводи, приноси и заключение- 3 стр. Библиографията включва 387 източника, от които 89 на кирилица и 298 на латиница.

Целта на дисертационният труд е ясно и точно формулирана- да се проследи и анализира епидемичната ситуация с тенденциите в развитието на епидемичния процес на HIV/СПИН инфекцията, да се оцени ефективността на епидемиологичния надзор и контрол във Варненска област, като се посочат проблемите и възможностите за преодоляването им чрез разработването на подходящ епидемиологичен модел за адекватен и ефективен надзор и контрол на HIV/СПИН.

За постигането на тази цел са набелязани 5 задачи и 3 хипотези. Използвани са редица съвременни **материали и методи**- епидемиологичен, диагностичен, теоретичен, исторически и документален.

Литературният обзор отразява в пълнота епидемиологичната история на HIV- инфекцията, епидемичният процес, диагностиката, терапията, разпространението на HIV- инфекцията сред отделните уязвими групи, обществените нагласи към HIV позитивните, както и системата за епидемиологичен надзор и контрол при HIV/СПИН в света и в България. Представеният материал е богат, компетентно анализиран от дисертантката и показва нейната широка осведоменост по проблемите на HIV-инфекцията.

Оценка на резултатите

В раздела **„Собствени проучвания“** д-р Коларова извършва задълбочено и всеобхватно проучване върху системата за епидемиологичен надзор и контрол на HIV/СПИН инфекцията във Варненска област за периода 2003-2018г. Извършеният от дисертантката анализ показва, че през периода 2008 - 2018г. броят на годишно регистрираните нови случаи се увеличава двукратно от 123 през 2008г. до 269 през 2018г. , предимно сред рисковите групи. Установява се увеличаване броят на HIV -позитивните лица от групата на MSM, докато при УИН се наблюдава снижаване на регистрираните заразени с HIV. Д-р Коларова определя гр. Варна като успешен модел в областта на превенцията на HIV/СПИН, с отлично сътрудничество между институциите, с добър стратегически подход при планиране и развитие на местните политики по превенция на HIV/СПИН.

Системата на епидемиологичният контрол на HIV/СПИН във Варненска област обхваща образователни и диагностични дейности, както и превантивни мероприятия, реализирани в 9 компонента, за намаляване на уязвимостта на рисковите групи към HIV/СПИН. Дисертантката извършва задълбочено проучване на медицинските практики, вида и честотата на инцидентите свързани с експозиция на кръв и биологични течности съдържащи кръв, касаещи професионалния риск при медицинския персонал, както и знанията им относно вземането на адекватни решения след рискова експозиция с кръв. Анкетирани са 230 лица с различна професионална медицинска ангажираност, които са дали оценка на риска от заразяване с преносими по кръвен път патогени, вкл. HIV. Изследването потвърждава, че медицинските сестри са с най-висок риск от заразяване с HIV и други кръвни инфекции, следвани от лаборантите и лекарите, както и че въпреки проведените обучения и инструктажи медицинските специалисти не са запознати с нормативните уредби, касаещи професионалната експозиция и не знаят процедурата за отчет на рискови инциденти поради липса на време или negliжиране на риска. Дисертантката проучва един важен за инфектираните с HIV проблем, а именно стигмата и дискриминацията към тях, при здравното им обслужване. Прави впечатление, че значителната част -76 %, от HIV позитивните имат избран личен лекар, като само в 36 % от случаите личните лекари знаят за HIV статуса на пациента, а 74 % не съобщават за HIV статуса си, когато посещават различен от личният им лекар/дентален лекар специалист. Като цяло респондентите предпочитат освен лекарите в специализирания център за лечение, никой друг да не знае за състоянието им. Основният мотив за несподеляне на HIV статуса при 90 % от анкетираните е страха от дискриминация, изразяваща се в промяна на

отношението към тях, от влошаване на качеството на предоставяното медицинско обслужване или директно от отказ на медицинско обслужване. Резултатите от анализа извършен от дисертантката показват, че 60% от анкетираните медицински специалисти не се страхуват да обслужват HIV позитивен пациент , като значителната част подкрепят периодичните изследвания за HIV/СПИН на медицинския персонал. В групата на изследваните студенти по медицина, готовност да обслужват HIV позитивни пациенти имат само 44 % от анкетираните. Д-р Коларова прави извода, че стигмата и дискриминацията са важен епидемиологичен, клиничен и психологически проблем при пациенти с HIV и СПИН, който блокира достъпа до услуги за тестване и лечение. В своите проучвания дисертантката включва и знанията, опита и нагласите на рискови групи в гр.Варна, необхванати от досега действащите "Национални програми за превенция и контрол на HIV и сексуално предавани инфекции в Република България", касаещи превенцията и надзора на HIV/СПИН. За първи път д-р Коларова изследва и проучва, групи лица с морски професии и чуждестранни студенти, идващи от различни региони, включително и от страни с ендемично разпространение на инфекцията. Резултатите от проведените проучвания показват, че лицата, упражняващи морска професия не считат професията си за рискова за HIV инфекция, съгласни са за провеждане на периодични професионални прегледи за HIV/СПИН, но не и задължителни изследвания при завръщането им в страната.

Дисертантката предлага разработването на специален образователен модул за превенция на HIV/СПИН в морските училища и провеждане на обучение на морските лица в посока безопасно сексуално поведение и информация относно епидемиологията на HIV / СПИН. Резултатите от проведеното проучване сред чуждестранните студенти показва, че те не

са запознати с контрола и превенцията на HIV/СПИН в нашата страната, като значителната част от анкетираните изразяват желание за провеждане на допълнително обучение в тази посока. В своите собствени проучвания дисертантката представя структурата на предлаганата от нея Стратегия за ефективна превенция на HIV/СПИН, която включва три елемента: поведенчески, медицински и структурни интервенции, адаптирани към условията на страната. Д-р Коларова разработва модел "Епидемиологично образование по проблемите на HIV/СПИН" с предстоящо апробиране, насочен към медицинския персонал, студентите от МУ-Варна, чуждестранни студенти и морски екипажи. В модела се прилага методиката "Епидемиологична информация за HIV/СПИН", която включва 6 последователни модула. Високата епидемиологична ефективност на модела се състои във възможността да предава едновременно знания и умения на голям брой хора. Практическото осъществяване на модела включва провеждане на обучителни семинари, създаване на консултативния кабинет "Превенция на HIV/СПИН", с цел провеждане на надграждащо обучение. Въвеждането на избираема дисциплина „Превенция на HIV/СПИН“ е предвидена да се изучава от студентите в специалност "Медицина", "Дентална медицина", "Медицинска сестра", "ОКОЗ" и "Акушерка". Считам, че предложението за избираемата дисциплина е ефективно и значимо за превенцията на HIV/СПИН, тъй като предоставя адекватна и актуална информация за образование по проблема. чрез формиране на поведение, нагласи и умения за справяне с HIV и СПИН в ежедневна и рискована ситуации.

Дисертантката прави 15 основни извода, които логично следват представените резултати от проведеното проучване.

Приноси

Изведени са 5 приноса с оригинален характер за науката, 3 приноса обогатяващи съществуващите научни знания и 2 приноса с научно-приложен характер , с които съм напълно съгласна.

Автореферат и публикации свързани с темата на дисертационният труд

Авторефератът е оформен съгласно изискванията и в него са отразени най-съществените моменти от дисертацията. Д-р Коларова представя 3 публикации свързани с темата на дисертационният труд, в които тя е първи автор.

Заклучение

Считам че, дисертационният труд съдържа научни и приложни резултати, които представляват оригинален принос и отговаря на критериите за придобиване на научна степен „доктор“. Проучването е проведено изключително прецизно и всеобхватно и показва, че дисертантката притежава задълбочени теоретични и практически познания в областта на епидемиологията и превенцията на HIV инфекцията.

От гореизложеното , давам убедено своята **положителна оценка** на проведеното мащабно епидемиологично проучване и анализ, представени в дисертационния труд и предлагам на Почитаемото Научно жури да присъди образователната и научна степен „**доктор**“ на **д-р Миглена Асенова Коларова - Димитрова**.

14.06.2019г.

Проф. д-р В. Дойчева, дм

